

DE OORLOG, 27 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27829]

[Zondag 27 September 1914]

Inhoudsopgave 27 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27829]	1
DE OORLOG	1
Politiek Weekoverzicht.	1
Op het Westelijk oorlogstooneel.	5
De strijd in Noord-Frankrijk.	5
Belgische berichten.	5
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	6
Fransch bericht.	6
Uit het verre Oosten.	6
De Japanners voor Kiautsjau.	6
Een keizerlijke groet.	6
Op Zee.	6
De "Emden".	6
De "Kaiser Wilhelm der Grosse".	6
BELGIË.	6
Door de Belgische en Duitse voorposten.	6
Bilsen in brand gestoken.	7
ENGELAND.	7
Lüderitzbaai Engelsch.	7
Engeland en Egypte.	7
Een rede van minister Lloyd George.	8
OOSTENRIJK.	8
Wederom een klacht over dum-dum-kogels.	8
AFRIKA.	8
Aan de Walvisch-baai.	8
Scheepslading in brand.	8
Nederland en de oorlog.	8
De staat van beleg in Amsterdam?	8
Schip aangehouden.	8
Aangehouden exportgoederen.	8
Uitzetting van minder vermogende huurders.	9
Uit de Socialistische partij.	9
De Engelsche zeelieden.	9
De Engelsche gesneuvelden.	9
In vrijheid gesteld.	10
Uit Maastricht.	10
Een goed voorbeeld.	10
Gebrek aan meel.	10
Een rechtvaardig pleit.	10
Ontvluchte krijgsgevangenen.	14
Uit België.	14
Zwitserse Nationale Bank.	14

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

10 **Politiek weekoverzicht. - De strijd in Noord-Frankrijk. - De Japanners voor Kiautsjau. - Een rede van Lloyd George.**

Politiek Weekoverzicht.

"...My blessing with thee!

15 And these few precepts in thy memory:
See thou character. Give thy thoughts no tongue,
Nor any improportion'd thought his act...
Give every man thine ear, but few thy voice,
Take each man's censure, but reserve thy judgement...
20 This above all: to thine own self be true
And it must follow as the night the day
Thou canst not then be false to any man".

Shakespeare: Hamlet.

25 Ge herinnert u, niet waar, de plaats en de tijd? Laertes gaat als gezant naar
Frankrijk. Voor zijn vertrek geeft zijn vader Polonius hem een goeden raad mede, een
die nooit genoeg kan worden herhaald, en die niet alleen geldt voor diplomaten, maar
die men elken jongen man zou willen medegeven op zijn levensweg: "Houd uw gedachten
voor u zelf, en leg er geen ten uitvoer, die nog hinkt. Leen ieder 't oor, geef
30 weinigen uw woord; hoor ieders meening, doch bewaar uw oordeel. Maar bovenal: blijf
aan uzelfen trouw, en hieruit volgt als op den dag de nacht, dat gij dan jegens
niemand valsch kunt zijn..."

Indien gezanten en diplomatieke vertegenwoordigers der mogendheden deze lessen van
den ouden Polonius kenden en in practijk brachten, zouden zij zeker geen aanleiding
hebben gevonden om in hunne verschillende landen en bij hunne regeeringen wantrouwen
35 en argwaan te zaaien tegen de bedoelingen der landen, waarbij zij waren
geaccrediteerd. Het schijnt een gebrek te zijn, waarover veel wordt geklaagd, dat
daardoor de buitenlandsche staatkunde zoo vaak de personificatie wordt van het
nationale egoïsme. Bismarck, die toch niet le premier venu was, ook in de
diplomatenwereld, stelde daarom hooge eischen aan de personen, die Duitschland
40 moesten vertegenwoordigen in het buitenland, eischen van tact, van kennis en vooral
van geest en gemoed. Zijn uitval tegen de mannen die in 't geheel geen eigenschappen
hadden, slechte goed aangeschreven stonden wegens hunne taalkennis, vooral van het
Fransch is bekend: "Sprachkenntnisse, wie auch Oberkellner sie besitzen, bildeten bei
uns leicht die Unterlage des eignen Glaubens an den Beruf zur Diplomatie". En op een
45 andere plaats wenscht hij, dat gezanten de goede betrekkingen zooveel mogelijk zouden
bevorderen, door te verzwijgen wat ontstemming kon wekken, en door niet te jagen naar
geestigheid, die veelal op praatjes of grappen berust. Het doel moet zijn, rapporten
te zenden die juist en waar zijn, en die er toe kunnen bijdragen om de betrekkingen
vriendschappelijk te doen zijn en te doen blijven. "Ik heb vaak," zegt hij, "de
50 berichten van onze gezanten niet aan den koning voorgelegd, wijl zij er meer op uit
waren pikante verhalen te vertellen en onaangename uitingen te melden, dan de
betrekkingen tusschen de hoven en de landen te handhaven en te verbeteren." Dat zijn
bladzijden in Bismarck's *Gedanken und Erinnerungen* die steeds waard zijn gelezen en
overdacht te worden.

55 Hadden de diplomaten zich meer daaraan gehouden bij de rol, die zij speelden in de
laatste maanden, dan zou gewis de strijd tusschen de mogendheden, die thans Europa
teistert, voorkomen zijn. Uit het lange bericht, door Sir Maurice de Bunsen, den
Engelschen gezant te Weenen, aan zijn regeering gezonden, kan men opmaken, dat alle
gegevens er waren voor een vredelievende bijlegging van het geschil, en dat enkele
60 dagen uitstel naar alle waarschijnlijkheid Europa voor het uitbreken van den oorlog
zouden hebben bewaard. De overhaasting waarmede in de noodlottige dagen tusschen 25
Juli en 2 Augustus alles in Europa geschiedde, maakte elk kalm overleg onmogelijk, en
daardoor was niets in staat een strijd te voorkomen, die door Sir Maurice genoemd
wordt: een der ergste bezoeken, die Europa ooit heeft getroffen. Bismarck's vrees
65 voor de Russische Panslavisten en de Fransche, revanche predikende chauvinisten heeft
hem in 1879 er toe gebracht dit verbond met Oostenrijk aan te gaan. Eerst vijf en
dertig jaren na de afsluiting is het in werking getreden, en is het een der
aanleidingen geworden tot den grooten Europeeschen oorlog. Nu wij in een vorig
overzicht de voorgeschiedenis van het verbond hebben uiteengezet, is het van belang
70 ook de wordingshistorie van dit Midden-Europeesche verbond mede te deelen, een
verbond, dat gedurende al die jaren werd voorgesteld als de beste waarborg van den
vrede.

Reeds tijdens den oorlog met Oostenrijk, in 1866, had Bismarck de mogelijkheid
voorzien van een toenadering tusschen Duitschland en Oostenrijk. Hij wilde een
75 krenkende herinnering zooveel mogelijk voorkomen, en verklaarde zich daarom na den
bij Königgratz voor het sluiten van den vrede, hoewel de militaire leiders daartegen
waren. De zegevierende intocht der Pruisische legers in Weenen zou natuurlijk voor de
militairen een bevrediging zijn geweest; maar van een politiek standpunt was zij niet
noodig en in Oostenrijk zou die triomftocht, evenals het afstaan van grondgebied, een
80 gevoel van wrevel hebben gewekt. Het was daarom vooral, dat Bismarck zich tegen het
voortzetten van den strijd, het vernederen van Oostenrijk en het eischen van
gebiedsafstand verzette. Hij wist, dat hij een moeilijke en ondankbare taak
aanvaardde; hij wist dat de generaals er beslist tegen waren, en dat de Koning geheel
onder den invloed der militairen stond. Maar hij wist ook, wat er voor de toekomst
85 van zou kunnen afhangen, zoo Oostenrijk thans voor vernedering werd bewaard. Hij had
in zorgvuldig overleg voor de toekomst de positie van Pruisen in Duitschland en de
betrekkingen tot Oostenrijk overwogen, en hij was voornemens bij den Koning zijn plan
door te zetten, en er desnoods een portefeuille-quaestie van te maken. Hij wist, dat

men hem, met een zinspeling op den "Hofkriegsrath" uit Schillers *Wallenstein*, in het
90 hoofdkwartier den "Questenberg im Lager" noemde, en was door die betiteling niet zeer
geleid; maar hij wist ook, wat hij als verantwoordelijk staatsman aan de toekomst
van Duitschland verplicht was. En derhalve kwam hij op 23 Mei 1866 in den krijgsraad
met het vaste plan, den Koning te bewegen, op de door hem voorgestelde voorwaarden
vrede te sluiten. De gronden, waarop hij dit verdedigde konden echter geen genade
95 vinden hij de militaire leiders, bij wie de Koning zich aansloot. Bismarck bleef met
zijn zienswijze alleen staan.
Het is een aandoenlijk verhaal dat Bismarck in zijn *Gedanken und Erinnerungen* geeft
van hetgeen er op dien 23 Juli 1866 verder gebeurde. Met al de kracht zijner
welbespraakheid had hij gepoogd den koning te overtuigen van de noodzakelijkheid, om
100 het militaire succes niet voort te zetten, en hij was daarbij in krasse botsing
gekomen met den lust des konings, bij wien "l'appétit était venu en mangeant", om den
zegetocht door Oostenrijk te vervolgen. De koning was zoo opgewonden, en zoo weinig
voor overreding vatbaar, dat Bismarck het nuttelooze van verder aanhouden inzag, en
de kamer verliet, met het voornemen, ontslag te vragen als minister, en als officier
105 in zijn regiment in te treden. In zijn kamer teruggekeerd, zoo verhaalt Bismarck,
overwoog hij, of het iet beter zou zijn uit het open venster der vierde verdieping te
springen, toen hij zijn kamerdeur hoorde openen en een hand op zijn schouder voelde
leggen. Het was de kroonprins, die getuige was geweest van het gesprek met den
koning, en die nu zeide: "Gij weet dat ik altoos tegen dezen oorlog ben geweest. Maar
110 gij hebt dien noodzakelijk geacht en draagt daarvoor de verantwoordelijkheid. Zijt
gij nu overtuigd, dat het doel bereikt is en dat er vrede moet worden gesloten, dan
ben ik bereid u bijtestaan en uw meening bij mijn vader te verdedigen." De kroonprins
ging vaar den koning, keerde na een half uur bij den kanselier terug en zeide in
dezelfde kalme, vriendelijke stemming: "Het is moeilijk geweest, maar mijn vader
115 heeft toegegeven." Die toestemming bleek uit de woorden, door den koning met potlood
op den rand van het door Bismarck opgestelde stuk geschreven: "Wijl mijn minister-
president mij voor den vijand in den steek laat, en ik niet in staat ben hem hier te
vervangen, heb ik de zaak met mijn zoon besproken, en daar deze zich bij de opvatting
van den minister-president heeft aangesloten, zie ik mij tot mijn leedwezen
120 gedwongen, na de schitterende overwinningen van het leger, in den zuren appel te
bijten, en een zoo smadelijken vrede aan te nemen." Daardoor had Bismarck zijn doel
bereikt. De vrede was verzekerd. Oostenrijk was uit het Deutsche staatsverband
getreden; Pruisen kreeg bewegingsvrijheid in Duitschland, en Frankrijk verbond zich,
niet tusschenbeiden te treden, wanneer Pruisen in Noord-Duitschland vergroot werd,
125 zoo slechts de Mainlinie als grens tusschen Noord en Zuid gehandhaafd bleef. Maar
daardoor had Bismarck nog meer bereikt. Hij had belet, dat Oostenrijk vernederd werd;
hij had de deur opengehouden voor een toenadering.
Want Bismarck had, wat graaf Sjoewalof eens van hem zeide: "le cauchemar des
130 coalitions". Hij had in 1870/71 Duitschland in den zadel gezet, overtuigd dat het wel
zou kunnen rijden – maar hij begreep, dat er twee vijanden waren, tegen wie het
steeds gewapend moest zijn: de revanche-idee van Frankrijk, en het Russische
Panslavisme. Vandaar ook, dat hij dadelijk na den vrede van Frankfort in 1871,
pogingen in het werk stelde, om door het vormen van den Driekeizersbond, Duitschland
een steun te geven. Hij wist, dat voor de Russische politiek een grens bestond voor
135 de vermindering van den politieken invloed van Frankrijk in Europa, en dat die grens
in 1871 was bereikt. En hij was tevens overtuigd, dat Rusland tijdens den oorlog van
1870/71 niet duidelijk had ingezien, welk een krachtig, vereenigd rijk Duitschland
door dien oorlog was geworden. In de volgende jaren begon aan de Nawa dan ook twijfel
te heerschen, of het wel verstandig was geweest, het zoover te laten komen, zonder
140 een woordje mee te spreken. De familiebetrekkingen en de vriendschap tusschen keizer
Wilhelm I en Tsaar Alexander II beletten echter de ontstemming, die in officieele
Russische kringen heerschte, tot uiting te komen.
Graaf Sjoewalof had den Duitschen kanselier reeds in 1877 een engeren bond met
Rusland voorgesteld; en Bismarck had dit denkbeeld niet geheel en al verworpen. Doch
145 de invloed van Sjoewalof, die vooral tijdens het congres van Berlijn zeer groot
scheen, bleek minder sterk dan die van Gortsjakof. En daardoor kwam in Rusland de
staatkunde van toenadering tot Frankrijk en van afkeer van Duitschland weer in eere.
Het eerste doffe grommen daarvan vinden wij in een brief van Tsaar Alexander II aan
keizer Wilhelm. Bismarck heeft in zijn redevoering in den Rijksdag op 6 Februari 1888
150 daarvan gezegd: de toenadering tot Oostenrijk werd vooral bevorderd door een brief
van den Tsaar, waarin onverholen bedreigingen voorkwamen. Op den ouden keizer, die
toen 82 jaar was, had die brief van den Tsaar diepen indruk gemaakt. Hij bracht een
bezoek aan Alexander II te Alexandrowo om te pogen hem te bevredigen. Maar tegelijk
ging Bismarck naar Gastein, waar hij met Andrassy onderhandelen wilde over een

155 verbond met Oostenrijk. "De besprekingen der beide kanseliers liepen over de
betrekkingen tusschen Duitschland en Oostenrijk sedert 1848", schreef Keizer Wilhelm,
in een brief aan Alexander II, toen hij dezen kennis gaf van het gesloten verbond.
"Het lot eter wapenen had Pruisen aan het hoofd van het vereenigd Duitschland
160 geplaatst. Oostenrijk had opgehouden, door verdragen, met het Deutsche Rijk verbonden
te zijn. "Maar de bond tusschen Pruisen, Oostenrijk en de Deutsche staten bleef in de
openbare meening van Duitschland voortduren. Het aftreden van graaf Andrassy kon
ernstige gevolgen hebben; hij voor zijn persoon was van het nut onzer goede
verstandhouding overtuigd: maar zou zijn opvolger dat ook zijn? Vertrouwen is geen
165 erfenis. "De beide kanseliers kwamen dus overeen, door een nieuw verbond de leegte
tusschen Duitschland en Oostenrijk aan te vullen, die door het verdwijnen van den
Duitschen bond was ontstaan."
Bismarck heeft in zijn *Gedanken und Erinnerungen* de gronden duidelijk uiteengezet,
waarom hij juist met Oostenrijk een verbond wilde aangaan. Tegen twee machtige
170 Europeesche staten had Duitschland oorlog gevoerd, en het was nu noodzaak
geworden, zegt hij, minstens een dier mogendheden de gelegenheid te ontnemen, om door
een verbond met den anderen op revanche te zinnen. Dat Frankrijk hiervoor niet in
aanmerking kon komen, lag voor iederen kenner der geschiedenis en van de Fransche
natie voor de hand. En waar eens zonder voorkennis van Pruisen het geheime verdrag
van Reichstadt was afgesloten, zou nu de oude coalitie van Kaunitz, tusschen
175 Frankrijk, Oostenrijk en Rusland tegen Duitschland weer tot stand kunnen komen,
zoodra de gelegenheid gunstig was en de in Oostenrijk daarvoor geschikte elementen
aan 't bewind kwamen. Dit wilde Bismarck voorkomen, door een verbond met Oostenrijk,
of met Rusland. De aansluiting bij Rusland achtte hij de materieel meest sterke. Hij
achtte de Russische Tsarenpolitiek vaster dan de wankelbare indrukken der openbare
180 meening in de uit zooveel verschillende elementen samengestelde Habsburgsche
monarchie. Maar de toenadering tot Oostenrijk was bij alle partijen in het Deutsche
Rijk meer populair, en in den Rijksdag verwachtte hij voor een verbond met Oostenrijk
meer instemming, dan voor een toenadering tot Rusland. Doch toen Gortsjakof blijk gaf
een toenadering van Rusland tot Frankrijk te willen zoeken, was het voor Bismarck en
185 voor Andrassy duidelijk, dat tegenover een Russisch-Fransch verbond een
Oostenrijksch-Deutsche alliantie moest staan.
De onderhandelingen te Gastein tusschen de beide kanseliers hadden tot resultaat, dat
een defensief verbond werd gesloten tegen een Russischen aanval op een der beide
staten. Bismarck had een bondgenootschap op veel ruimeren grondslag willen aangaan.
190 Hij had een algemeen verbond voorgesteld, waardoor elk der beide rijken zich
verplichten zou het andere bij te staan, bij elken aanval door derden, zoodat dus
Oostenrijk verplicht zou zijn, Duitschland te steunen bij een strijd tegen Frankrijk,
Duitschland de Habsburgsche monarchie bij een strijd met Italië. Andrassy gevoelde
hiervoor niet veel; hij wilde in het verbond slechts een rugdekking zien tegen een
195 Russischen aanval. Dientengevolge moest ook een ander denkbeeld van Bismarck
vervallen. Hij had een onopzegbaar verbond willen aangaan, welks bedoeling en duur
zou worden bepaald door de parlementen te Berlijn, Weenen en Boedapest. Hij had voor
dit bondgenootschap den naam "pragmatieke unie" bedacht, en zag er in een middel, om
den in 1866 opgeheven Deutsche bond in anderen vorm te doen herleven. Maar de
200 Regeering te Weenen wilde daarop niet ingaan, klaarblijkelijk omdat zij vreesde, dat
de regeering te Berlijn in die unie den boventoon zou gaan voeren. Bovendien was
Andrassy niet geneigd de volksvertegenwoordiging te Weenen en te Boedapest een
meezeggenschap te geven, die op grooteren invloed op de buitenlandsche staatkunde zou
205 uitloopen. Een gedeeltelijke instemming kreeg Bismarck voor zijn denkbeeld door de
bepaling, dat bij het afloopen van het bondsverdrag dit automatisch zou worden
verlengd, zoo het niet een jaar te voren door een der beide partijen was opgezegd.
Dit automatische voortduren van het verbond, zonder dat daarvoor een bijzondere
overeenkomst wordt aangegaan, heeft het zulk een groote stabiliteit gegeven.
De toetreding van Italië had in 1883 plaats. Toen Frankrijk in 1882 Tunis bezette, en
210 de protesten van Italië nergens weerklank vonden, zag Italië het gevaar van zijn
isolement in. Het ministerie-Caroli had Oostenrijk-Hongarije door het spelen met het
irredentisme ernstig gegriefd, en voelde zich door Frankrijk bedreigd. Het zocht
derhalve steun bij Duitschland. Maar Bismarck verklaarde zich slechts bereid tot een
bondgenootschap, wanneer ook Oostenrijk-Hongarije daarin zou worden opgenomen. Het
215 gevolg daarvan was, dat Italië twee verdragen sloot – een met Oostenrijk en een met
Duitschland. Het verbond met Duitschland betrof de gemeenschappelijke actie, wanneer
een der beide partijen door Frankrijk zou worden aangevallen. Oostenrijk bleef de
politiek van Andrassy trouw, door zich niet tegen Frankrijk te willen verbinden. Het
verbond tusschen Italië en Oostenrijk, dat langen tijd geheim gehouden werd, bleef
220 blijkens een mededeeling van den Oostenrijkschen geschiedschrijver Heinrich

Friedjung, beperkt tot den Balkan. In de dagen toen Rusland zich het protectoraat over Bulgarije wilde aanmatigen, verklaarde het kabinet te Weenen zich voor het behoud van den status quo in den Balkan, doch bepaalde tevens, dat zoo Oostenrijk door omstandigheden genoodzaakt zou zijn in den Balkan haar gebiedsuitbreiding te streven, Italië daartoe eveneens gerechtigd zou wezen. Die bepaling behoort thans echter tot de geschiedenis. De gebeurtenissen in den Balkan hebben er alle waarde aan ontnomen. Slechte Albanië herinnert nog aan een overeenkomst, die de wrijving tusschen Oostenrijk en Italië niet kon wegnemen, doch slechts verminderen. Dit is de eerste aanleiding geweest. De groepeeringsmogendheden in twee kampen is er door bevorderd. En het gevolg was een toenemende bewapening der steeds aangroeiende legermachten, een aanhoudend uitbreiden der vloten, het zoeken naar nieuwe verdelgingsmiddelen – en eindelijk een strijd, die moordend is voor alle landen, die er bij betrokken zijn. De veldslagen die thans worden geleverd hebben hecatomben van slachtoffers geëischt; elken dag hooren wij van nieuwe veldslagen en zeegevechten, nieuwe gruweldaden, en tevens, ook van nieuwe lijsten van gesneuvelden. Hoe lang zal die verschrikkelijke strijd nog voortduren, een strijd die de landen ontvolkt en de bloem der naties brengt tot den eeuwigen slaap onder de groene zoden? Hoe groot de moed en de volharding is in elk der oorlogvoerende landen, hoe wakker de regeeringen optreden om de bevolking aan te sporen tot volhouden, tot steeds grootere offers – zoo voortgaan kan het niet!

Er moet een einde komen aan dien strijd, willen wij Europa niet zien worden tot een kerkhof, waarop alle hoop en alle verwachting voor een schoone toekomst zijn ten grave gedragen.

Want dit is de toekomst, die Shakespeare voorzag toen hij in zijn *Julius Caesar* schreef:

"A curse shall light upon the limbs of men:
Blood and destruction shall be so in use,
And dreadful objects so familiar
That mothers shall but smile when they behold
Their infants quarter'd with the hand of war:
All pity choked with custom of fell deeds:
And Ceasar's spirit, ranging for revenge,
With Ate by his side come hot from hell,
Shall in these confines with a monarch's voice
Cry "Havoc!" and let slip the dogs of war."
CHR. N.

Op het Westelijk oorlogstoneel.

De strijd in Noord-Frankrijk.

PARIJS (via Londen), 26 September. (Reuter.) (Communiqué van 3 uur.) Op onze linkervleugel wordt het hevige gevecht tusschen de Somme en de Oise voortgezet. Tusschen de Oise en Soissons hebben onze troepen eenig terrein gewonnen. De vijand heeft geen enkelen aanval gedaan. Tusschen Soissons en Reims is geen belangrijke wijziging ingetreden. In het centrum van Reims naar Verdun is de toestand onveranderd. In Woëvre heeft de vijand in de streek van St. Mihiel de Maas kunnen overschrijden, door het aanvallend optreden onzer troepen is hij echter grotendeels weder naar de rivier teruggeworpen. In het zuiden van Woëvre zetten wij onze aanvallen voort. Op onze rechtervleugel (Lotharingen en Vogezen) schijnen de Deutsche troepen verminderd te zijn. Detachementen, die op zekere punten onze voorposten hadden achteruitgedrongen, zijn teruggeslagen toen onze reserves in actie kwamen.

LONDEN, 26 Sept. (Reuter.) Het Persbureau beticht, dat de vijand groote bedrijvigheid betoont langs de geheele linie. Eenige hevige tegenaanvallen werden afgeslagen en den vijand werden zware verliezen toegebracht.

PARIJS (via Londen), 26 Sept. (Reuter.) De Duitschers hebben te Triancourt het huis van Lucien Poincaré geplunderd, te Aubécourt het ouderlijk huis van Raymond Poincaré en gisteren beschoten zij buitengewoon hevig het open plaatsje Sampigny en het persoonlijk eigendom van Poincaré.

Belgische berichten.

Onze Antwerpsche correspondent seint d.d. 26 Sept.: Vrijdagmorgen is een Deutsche colonne, welke van Aalst naar Gent trok, in botsing gekomen met Belgen. De inwoners van Quatrecht, Wetteren en Oordeghem namen de vlucht. Ofschoon de zwakke voorhoede van de Belgen moest achteruit trekken en de Duitschers Oordeghem konden bezetten,

werd de Duitsche colonne toch te Quatrecht tegengehouden. Ten gevolge van den Zeppelin-aanslag te Ostende hebben meer dan 200 Ostendenaars passen aangevraagd om naar Antwerpen te vertrekken. Op het oogenblik, dat ik sein, vliegt een Taube-toestel
290 boven Antwerpen. Van de forten wordt hevig op den vlieger gevraagd. Aan witte zwevende wolkjes is merkbaar, dat kartetsen dicht in zijn nabijheid getroffen. De Taube wordt langzamerhand op groote hoogte van uit de stad onzichtbaar en het resultaat van het schieten blijft mij dus vooralsnog onbekend.

295 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

Fransch bericht.

PARIJS, 26 Sept. (Reuter.) De Russen hebben zich meester gemaakt van Ryeszow aan den spoorweg naar Krakau en van twee versterkte posities ten noorden en ten zuiden van Przemysl. In Posen schijnen de Duitschers zich te versterken ten noorden van Kalisch.

300 **Uit het verre Oosten.**

De Japanners voor Kiautsjau.

BERLIJN, 26 Sept. (Bur. Vorden.) Uit Peking wordt over Charbin aan de "Roeskoje Slowo" gemeld, dat de Japansche artillerie bij Kiautsjau moest terugkeeren, daar
305 tengevolge van zware regens de rivieren buiten hare oevers getreden waren en de forten door water omgeven waren, hetgeen de operaties tegen Kiautsjau voorloopig onmogelijk maakt. De Japanners plaatsen nu versterkingen voor de buitenste verdedigingslinie, welke door vijf Duitsche forten wordt verdedigd. Daarachter liggen de binnenforten "Bismarck", "Moltke" en "Iltis", die buitengewoon sterk zijn. De
310 Japanners hebben het nu voorzien op de waterleiding, zij willen zoodoende de verdedigers uit de vesting lokken. De Duitsche strijdkrachten moeten in drie afdeelingen verdeeld staan ter hoogte van Loenkoen.

Een keizerlijke groet.

315 TOKIO, 26 Sept. (Reuter.) Naar bericht wordt, zijn keizerlijke boodschappers naar Tsingtao vertrokken om de groeten van den Keizer over te brengen aan de Japanners en Engelschen, die samen strijden tegen de Duitschers te Kiautsjau.

Op Zee.

320 **De "Emden".**

De pantserkruiser "Emden" die thans op de Indische kust den Engelschen handel groote schade heeft berokkend, is in 1908 van stapel geloopt en staat onder bevel van den kapitein-luitenant ter zee von Mueller; de bemanning telt 350 koppen. Het schip is
325 bewapend met 12 kanonnen van 10.5 cM. Het schip nam op zijn uitreis naar het oosten deel aan de eeuwfeesten in Argentinië en was het eerste turbineschip dat de lange vaart van Argentinië over den Stillen Oceaan naar Oost-Azië zonder oponthoud aflegde.

De "Kaiser Wilhelm der Grosse".

330 POSEN, 26 Sept. (W. B.) Volgens het "Posener Tageblatt" is de hulpkruiser "Wilhelm der Grosse" indertijd niet, zooals de Engelschen beweren, door den Engelschen kruiser "Highflyer" in den grond geboord, maar had de kapitein het schip in de lucht laten vliegen, toen alle munitie vershoten was.

BELGIË.

335 **Door de Belgische en Deutsche voorposten.**

Vittorio Ambrosini, vertegenwoordiger van de "Agenzia Italiana" te Londen, heeft in de "Köln. Zeitung" een verhaal gepubliceerd over een avontuurlijke reis, die hij met een dame van Londen uit door België heeft gedaan. De schrijver begint met een
340 schildering van de stemming te Londen. Daaraan ontleen wij hieronder het een en ander: Na 't bezoek van 't Engelsche eskader te Kiel was men te Londen meer Duitsch gezind geworden en het volk zou in het conflict gaarne de neutraliteit gehandhaafd hebben gezien. Eerst nadat de oorlog, aan Duitschland was verklaard, werden er betoogingen gehouden in de restauraties en 's avonds trokken duizenden naar het Buckingham-paleis, de Koning liet zich echter niet zien. Toen bekend werd, dat de
345 Duitschers dicht bij Parijs stonden, werd de stemming ernstig en nam de offervardigheid toe. Naar Frankrijk zijn 120,000 soldaten gezonden en later ter aanvulling der ontstane leemten nog 19,000. Van het door het parlement toegestane millioen rekruten is de helft reeds aangeworven, er is echter groot gebrek aan officieren-instructeurs. De rekruten worden geoefend op de pleinen, de mooie parken
350 liggen vol cavalerie. Ook is er een buitenlandsch vrijwilligerslegioen opgericht. In de hoofdstad zijn geen maatregelen genomen tegen het Zeppelin-gevaar, men laat dat aan de marine over. Alleen is de stad 's nachts in duisternis gehuld. De reis van

Folkestone naar Ostende werd gedaan per Belgisch stoomschip. In de oorlogshaven Dover lagen ongeveer 30 tot 40 groote schepen en op den tocht door het Kanaal zag de
355 schrijver in het geheel 60 schepen, die op verschillende afstanden geposteerd lagen. Te Ostende waren noch Engelsche, noch Belgische soldaten te zien, de huizen echter waren overvuld met Belgische vluchtelingen. Over Brugge en Gent gingen de reizigers naar Schonaerde.

Te Brugge waren Duitsche gevangenen. Zij hadden over de behandeling, die zij
360 ondervonden niet te klagen, te Gent trof men slechts enkele Belgische soldaten aan. Eerst te Schonaerde waren sporen van den oorlog te bemerken, één huis bv. was geheel en al doorschoten. De bewoners, evenals die van Appels, een voorstad van Dendermonde, verklaarden echter, dat de Duitschers zich behoorlijk hadden gedragen. Op 20
365 September kwamen de reizigers te Termonde aan. Die stad is driemaal beschoten en van de gebouwen is weinig meer overgebleven dan de kazerne en de kerk. Ook het station, het raadhuis en het paleis van justitie zijn verwoest. De brug over de Schelde, die de Duitschers vernield hadden, is thans weer hersteld. De tegenoverliggende oever was sterk verschanst. Daar lag een Belgische divisie, die Termonde zou bezetten. De divisie-generaal, die ter inspectie in de stad was gekomen, gaf den reizigers verlof
370 de loopgraven te bezichtigen. Onder de Belgische soldaten bemerkte de schrijver vele zeer jonge knapen, die er erg verwaarloosd uitzagen. De stad zelf was geheel en al verlaten, men hoorde er alleen het janken van honden en het miauwen van katten. Toen de Belgen de stad weder binnenrukten, vertrok Ambrosini met zijn gezellin naar Brussel. Vlak voor de stad stieten zij op de Duitsche voorposten. Achter de huizen
375 lagen cavalerie-patrouilles en verder achteruit infanterie. De soldaten maakten een welverzorgden indruk. De eerste Duitsche officier, dien zij ontmoetten, hield hun een revolver voor den neus en vroeg hen wat zij daar te doen hadden. Na langdurig geargumenteer en een zorgvuldige pasrevisie en nadat de officier de
380 "Schlachtenbummler" voor krankzinnig had verklaard, trachtte hij hen uit te hooren over den vijand. Een Duitsch automobiel met officierenaviateurs, die op verkenning uit waren geweest, nam het paar ten slotte mede naar Brussel. Onderweg riepen de aviateurs den commandanten van de oprukkende infanterie-colonnes telkens toe: "Nichts los, avanzieren", waarop de soldaten dan in gejuich uitbarstten. De automobiel bracht
385 den Italiaan met zijn dame tot 5 K.M. voor Brussel op het vliegterrein, waar de Duitsche troepen juist opgesteld waren. Een diepen indruk maakte daar op hen het gemeenschappelijk gezang der soldaten. De journalist meldde zich te Brussel bij het plaatselijk commando en vertrek na verlof te hebben bekomen per spoor naar Luik en van daar later met een auto naar Duitschland.

390 **Bilsen in brand gestoken.**

Onze Maastrichtsche correspondent seint: Den geheelen dag zijn hier vluchtelingen uit
Bilsen aangekomen. Volgens mededeeling van eene zooeven aangekomen familie hadden
395 acht Belgische militairen een deel van den spoorweg opgebroken, een Duitsche trein, die er over ging derailleerde en reed in een kuil; daarop hebben de Duitschers hedenmorgen om zes uur het dorp in brand gestoken. In het vluchtoord aan den Pararelweg [Parallelweg?] te Maastricht zijn nu 160 vluchtelingen, wordt de toeloop
grooter dan is het daar te klein.

ENGELAND.

400 **Lüderitzbaai Engelsch.**

KAAPSTAD, 26 Sept. (Reuter.) De nederzetting aan de Lüderitsbaai is door de Z.-
Afrikaansche troepen bezet. Den 19 Sept. kwam een landingsdivisie voor de stad. Officieren gingen met de witte vlag aan wal om de overgave te vragen maar toen bleek,
405 dat de witte vlag reeds op het Stadhuis was geheschen. Daarop ging het detachement aan wal. Men meent, dat de bezetting den 18en de stad verliet. De rails waren opgebroken. Verder was alles intact gelaten, behalve het radiotelegrafisch station, dat vernield was. De Engelschen vonden zeer weinig levensmiddelen en geld.

Engeland en Egypte.

410 KONSTANTINOPEL, 24 Sept. (W. B.) De *Sabah* schrijft: De Engelsche regeering heeft eenige schepen van de Khedivial Mail (te Alexandria) naar Indië gezonden om van daar troepen naar Egypte te brengen. Honderdtachtig tot de bemanning behoorende Turken hebben geweigerd in verband met die opdracht langer dienst te doen, daar hun vaderlandsliefde als Ottomanen en hun geweten hun dit verbod. Aan boord van de
415 "Saidich" zijn zij te Konstantinopel teruggekomen. De *Sabah* wenscht hun geluk met hun optreden.

Een rede van minister Lloyd George.

420 LONDEN, 26 Sept. (Reuter.) Minister Lloyd George deelde in een rede, die hij te Criccieth (Noord-Wales) hield, mede, dat van de Engelsche leening van 10 millioen aan België geen rente zal worden gevorderd, en verder dat men hem, toen hij de geldmarkt die leening vroeg, 40 millioen had aangeboden. De Engelsche Bank zou gaarne nog meer hebben verstrekt. Verder deelde de minister mede, dat in den loop der volgende week te Cardiff een conferentie zal worden gehouden met het doel een leger, samengesteld uit bewoners van Wales, te organiseeren. Eén enkel graafschap had reeds 20,000 man beloofd.

OOSTENRIJK.

Wederom een klacht over dum-dum-kogels.

430 WEENEN, 26 Sept. (Korr. Bureau.) Onder de door de Russische troepen op het slagveld van Krasnik achtergelaten geweerunitie bevonden zich ook patronen, wier harde mantel aan de punt een looden kern vrijlaat, dus dum-dum-kogels. Het Oostenrijksch-Hongaarsche ministerie van buitenlandsche zaken heeft van deze schending van de derde Haagsche Declaratie van 1899 aan de regeeringen dar verbonden en neutrale mogendheden kennis gegeven met de bijvoeging, dat het Oostenrijksch-Hongaarsche leger-commando op het oogenblik nog niet van plan is represaille-maatregelen te nemen.

AFRIKA.

Aan de Walvisch-baai.

440 KAAPSTAD, 26 Sept. (Reuter.) Een Duitsche patrouille deed een inval aan de Walvisch-baai, nam een onderofficier van politie gevangen, trachtte het havenhoofd in de lucht te laten vliegen en een sleepboot te vernielen, maar richtte geen schade aan.

Scheepslading in brand.

445 NEWYORK, 26 Sept. (Reuter.) Het vertrek van het stoomschip "Cretic" is vertraagd, doordat een uur voor het vertrek naar Genua in het ruim van het schip brand werd ontdekt. Zeshonderd balen katoen staan in brand. (Tweede telegram.) Men is den brand meester. Bijna de geheele lading katoen is verbrand, het schip zelf is echter slechts weinig beschadigd.

450

Nederland en de oorlog.

De staat van beleg in Amsterdam?

Het Haagsche Correspondentiebureau meldt ons: "Naar wij vernemen blijkt hoe langer hoe meer, dat er in onze handelssteden, een aantal kooplieden zijn, die zich niet ontzien, herhaalde pogingen in het werk te steden tot ontduiking van verschillende maatregelen, welke de Regeering meent te moeten nemen ter verzekering van den toevoer van levensmiddelen en veevoeder. "Ons werd meegedeeld, dat in verband daarmee wordt overwogen, of het geen aanbeveling zou verdienen, ook de groote handelssteden onder den staat van beleg te brengen, opdat de handelcorrespondentie onder de censuur zou kunnen worden gebracht. "Het zou zeer te betreuren zijn, als deze krasse maatregel noodig bleek; mocht dit het geval zijn, dan zou de handel dit aan zich zelf hebben te wijten." "De goeden zouden dan met de kwaden moeten lijden". Het zou inderdaad zeer te betreuren zijn, indien de regeering een dergelijken maatregel nam. Wel zeer ernstige redenen moeten aanwezig zijn, voor zulk een inbreuk op onze staatsrechtelijke vrijheden gerechtvaardigd is. Er zijn tal van middelen, die aan te wenden zijn ter voorkoming van de afkeurenswaardige practijken, door de regeering bedoeld, eer tot dezen maatregel, de schending van het briefgeheim, mag worden overgegaan. En wij zouden willen vragen of de controle, die reeds thans mogelijk is, zoo krachtig mogelijk gevoerd wordt?

470

Schip aangehouden.

Te Rotterdam is bericht ontvangen dat het Nederlandsche stoomschip "Sophie H", uitgaande van Rotterdam naar New-York, in charter voor de Holland-Amerikalijn, door de Engelschen is aangehouden en opgebracht naar Lowestoft. De reden is niet bekend. Dit is het eerste uitgaande stoomschip, dat aangehouden wordt.

475

Aangehouden exportgoederen.

Op verzoek en in overleg met den Minister van Buitenlandsche Zaken heeft zich een comité voor aangehouden exportgoederen gevormd, met het doel de belangen te centraliseeren der Nederlandsche handelshuizen, welke goederen uit Europeesche havens naar Azië en Australië verscheept hebben met koopvaardij-schepen onder vreemde vlag, die sedert door een oorlogvoerende mogendheid zijn aangehouden of buitgemaakt. Belanghebbenden worden uitgenoodigd zich met dit comité in verbinding te stellen,

485 waarna in samenwerking met het departement van buitenlandsche zaken de noodige
maatregelen tot behartiging hunner belangen zullen worden getroffen. Het bovenstaande
geldt eveneens voor die belanghebbenden, tea behoefte van wie reeds op hun aanvraag
bij het departement van buitenlandsche zaken of rechtstreeks bij Nederlandsche
490 diplomatieke of consulaire ambtenaren stappen gedaan zijn. Het comité is samengesteld
als volgt: E. D. van Walree (directeur van de Nederlandsche Handel-Maatschappij te
Amsterdam); E. W. Scholten (lid der firma Geo Wehry Co. te Amsterdam), Henry A.
Hymans (directeur der Maatschappij voor uitvoer- en commissiehandel te Amsterdam), A.
Tigler Wybrandi (waarnemend directeur der Internationale Crediet- en
Handelsvereniging "Rotterdam" te Rotterdam), mr. E. S. Orobio de Castro Jr. (lid der
495 firma E. S. Orobio de Castro en Zoon te Amsterdam), mr. D. W. Stibbe (advocaat en
procureur te Amsterdam). Alle bescheiden moeten worden ingezonden aan laatstgenoemde,
adres: Damrak 88, Amsterdam.

Uitzetting van minder vermogende huurders.

500 Naar wij vernemen heeft gistermorgen een bespreking plaats gehad aan het Departement
van Landbouw tusschen de Ministerie van Justitie en van Landbouw, twee
vertegenwoordigers van het Amsterdamsch Steuncomité, en professor De Vooy,
ondervoorzitter van het Kon. Nat. Steuncomité. In beginsel werd overeengekomen, door
tusschenkomst van het Kon. Nat. Steuncomité, de plaatselijke steuncomités, die
505 daartoe genegen zijn, in staat te stellen, met de huiseigenaren een regeling te
treffen om tegemoet te komen in de moeilijkheden, die zich vooral in Amsterdam
beginnen voor te doen ten aanzien van het gevaar van uitzetting van minder vermogende
huurders, die hun huur niet kunnen betalen ten gevolge van de bijzondere toestanden.
Deze regeling zal in hoofdzaak overeenkomen met hetgeen te Rotterdam op dit stuk
reeds geschiedt. Beide Ministers verklaarden zich bereid te bevorderen, dat de helft
510 der lasten van dezen maatregel door het Rijk aan de Steuncomités zal worden vergoed.
Men vertrouwt, dat het zodoende niet noodig zal zijn, wettelijke noodmaatregelen te
nemen.

Uit de Socialistische partij.

515 Het uitvoerend comité van het Internationaal Socialistisch Bureau heeft de volgende
circulaire aan de aangesloten socialistische partijen der verschillende landen
gezonden: "De S. D. A. P. in Nederland heeft ons het voorstel doen toekomen om
binnenkort een conferentie van gedelegeerden van alle aangesloten partijen bijeen te
520 roepen, die ten doel zou hebben den toestand te onderzoeken, door de laatste
gebeurtenissen geschapen. Naar de opvatting der voorstellers zou deze eerste
conferentie overgaan tot een wisseling van inzichten en eventueel de bijeenroeping
van een nieuwe conferentie, van volmachten voorzien, voorbereiden. "De voor-
conferentie zou plaats hebben te Amsterdam tusschen 20 October en 1 November 1914 en
525 zou gepresideerd worden door de delegatie van een der partijen wier land niet door
den oorlog is getroffen. "Wil zeer spoedig aan Troelstra, afgevaardigde, te
Scheveningen, Holland, die wel onze bemiddelaar heeft willen zijn, een brief of
telegram doen toekomen, meldende of gij deze voor-conferentie nuttig en noodig acht,
en of gij eventueel een of meer gedelegeerden erheen zoudt zenden." ("Volk".)

De Engelsche zeelieden.

530 Uit Heerenveen meldt men ons: Onder leiding van kolonel Teding van Berkhout,
kampcommandant, kwamen heden de Engelsche schipbreukelingen uit Gaasterland hier om
half drie per extratram aan. De kleeding was zeer verschillend, de officieren meest
in burger, ook de adelborsten. De matrozen droegen over het algemeen een grijze
535 overjas van onze infanterie. Onder de zeelui waren nog verscheidene die kreupel
liepen; drie waren ziek en heden uit het ziekenhuis te Sneek naar hier overgebracht.
Een drietal zwaardere zieken is daar achtergebleven. Overigens zagen de menschen er
frisch uit en waren opgewekt. De oudste officier bedankte den kolonel voor de
gastvrije ontvangst en gulle behandeling. De zindelijkheid in Friesland en de
540 vriendelijkheid der bewoners hadden hem getroffen. Een eerste-luitenant der huzaren
uit het kamp maakt de reis mee, die vanavond tot Vlissingen gaat.

De Engelsche gesneuvelden.

545 Door de autoriteiten zijn maatregelen getroffen dat de lijken der Engelsche
opvarenden van de in den grond geboorde oorlogsschepen in gemeenschappelijke graven
zullen worden ter aarde besteld in de zeeduinen. Voor het kustvak tusschen Egmond en
IJmuiden zal dat te Castricum en voor het kustvak tusschen Katwijk en IJmuiden nabij
Zandvoort geschieden. De in IJmuiden aangebrachte lijken worden op de algemeene
begraafplaats aldaar begraven. Fotografische opnamen zullen worden gedaan, ten einde

550 later de identiteit te kunnen vaststellen.

In vrijheid gesteld.

De heeren mr. Edmond Thieffry, ordonnans van generaal Lehman, en de garde civique, de heer Lucien de Magnée, industrieel te Hasselt, die in Gaasterland waren geïnterneerd, 555 zijn door den Minister van Oorlog in vrijheid gesteld, op grond dat beiden ontvluchte krijgsgevangenen van de Duitschers zijn.

Uit Maastricht.

Onze gewone correspondent meldt: Vrijdag zijn voor het eerst weer passagiers van Maastricht naar Luik en omgekeerd vervoerd met de booten van den Maastrichtschen 560 stoombootdienst der firma Bonhomme. Het goederenvervoer neemt steeds toe en heeft een aanmerkelijke prijsverhooging van boter, eieren en aardappelen ten gevolge. Aan het Belgische consulaat, waar men druk in de weer is naar kaartsysteem een burgerlijken stand samen te stellen, kon men onmogelijk het juiste aantal der Belgische 565 vluchtelingen, die hier vertoeven, opgeven, daar er zich telkens weer nieuwe aanmelden, anderen weer vertrekken. Bij benadering bedraagt echter het aantal, dat in Maastricht en omstreken verblijf houdt, een kleine 6000. Aangezien men niet weet, hoe lang de toestand kan duren, hebben meerdere ouders hunne kinderen hier naar school gezonden.

570

Een goed voorbeeld.

Onze berichtgever te IJmuiden meldt: Tijdens zijn bezoek aan de Roode Kruisafdeeling heeft Z. K. H. Prins Hendrik gisteren de toezegging gedaan de afdeeling IJmuiden, die 575 geheel zelf hare onkosten moet dragen en die door het onverwachte bezoek van een aantal gewonden groote uitgaven heeft, geldelijk krachtig te zullen steunen. Hopelijk vindt dit voorbeeld veel navolging. De eigenaresse van het gebouw, de firma wed. S. I. Groen aldaar, heeft dat gratis aan Het Roode Kruis afgestaan.

Gebrek aan meel.

De gisteren gemelde conferentie van het gemeentebestuur te Velsen met de bakkers 580 aldaar heeft tot gevolg gehad dat de burgemeester bij de firma Wessanen en Laan vier honderd balen meel heeft aangekocht en thans nog tracht meerdere hoeveelheden voor de bakkers te verkrijgen. Van Maandag af zal uitsluitend bruinbrood worden gebakken, waarvan den ingezetenen door middel van aanplakbiljetten melding zal worden gedaan.

585

OCHTENBLAD. Tweede Blad.

Een rechtvaardig pleit.

Naar het Duitsch van professor dr. Rudolf Eucken, Jena. Wij hebben de volgende 590 beschouwingen ontvangen. Zij zijn van de hand van professor Eucken, een van Duitschland's grootste geleerden. Wij hebben tal van dergelijke verhandelingen gekregen – en ze niet geplaatst, wijl zij steeds waren wat zij uit den aard der zaak moesten zijn: de beschouwingen van warme Duitsche vaderlanders, van menschen die met hart en ziel voor de zaak van Duitschland voelen en strijden, en – daardoor al – 595 partijdige beschouwingen; waaraan objectiviteit ontbreekt. Wij zullen thans een uitzondering maken. Wij lezen in ons toegezonden Duitsche bladen, dat wij – dat de Nederlandsche pers in het algemeen – het Duitsche standpunt zijn lezers niet wil en durft voorleggen, dat geen Duitscher in Nederland de Duitsche zaak mag verdedigen, omdat die zaak er niet populair is. Die stelling is volkomen onjuist. Om dat aan te 600 toonen, willen wij het stuk van professor Eucken plaatsen. Bovendien, van een man als prof. Eucken weigert men niet licht iets op te nemen. En onzen lezers zal het zeker belang inboezemen te zien hoe een groot wijsgeer als hij oordeelt over de positie van Duitschland in dezen wereldoorlog. Wij zullen op zijn beschouwingen dan enkele aanteekeningen doen volgen, die in het algemeen zullen aantoonen, waarom de 605 argumenten van prof. Eucken – die, anders dan hij meent, in Holland reeds vaak en duidelijk gehoord zijn – in een neutraal land, dat onpartijdig de argumenten van de oorlogvoerenden van beide zijden tracht te wegen, niet overtuigend behoeven te zijn. Wij bestrijden dus prof. Eucken niet, wij verdedigen ook niet de Fransche of de Engelsche zijde, wij geven enkele opmerkingen, waartoe een neutrale ten aanzien van 610 de beschuldigingen van prof. Eucken aan Duitschland's tegenstanders wel verplicht is. Uit noesten vredesarbeid opgeschrikt, ziet zich Duitschland eensklaps verplaatst in de zorgen en de nooden van den oorlog, een wereld-oorlog, die in de geschiedenis zijn weerga nauwelijks vindt. Van alle kanten staan onze vijanden op; alles wat zich tot nu toe schuil hield aan nijd en haat komt thans te voorschijn, en tracht ons te 615 benadeelen waar het kan. Kalm, zonder vrees en zonder blaam, staat Duitschland pal

tegen den stormloop van een halve wereld. Rustig en zeker verzamelt het zijn krachten. Stoer en onversaagd gaat het zijn weg. Nergens een talmen, een dralen, nergens een wankelen, een weifelen; overal de fiere zekerheid, de onbuigzame wil van te zullen overwinnen. Waarvandaan die kalmte, die zekerheid, die opgeruimdheid te
620 midden van zoo ontsmettende gevaren? Zij spruiten in de eerste plaats voort uit een onwankelbaar vertrouwen in de degelijkheid onzer staatsinstellingen, in de bewonderenswaardige nauwgezetheid, waarmede alle krachten hand in hand werken, in de omzichtigheid en de groote zorg, waarmede alles geschikt en geregeld is. Maar daar komt nog iets anders bij, iets dat elke handeling bezielt en grooter maakt: het
625 onwrikbare geloof in de rechtvaardigheid der zaak. Zulk een geloof heeft iets wonderbaarlijks. Het kan niet kunstmatig gekweekt worden, het borrelt op uit het binnenste van de ziel, en verheft meteen den mensch hoog boven zich zelf en het alledaagsche; het is een geschenk en een genade.

Er is niets grootscher in het menschelijke leven, dan dat een volk zich aaneensluit
630 om zijn heiligste goederen te beschermen, dat het zich ten strijde gordt tegen een wereld van vijanden met het bewustzijn van een rechtvaardige zaak te dienen. a) Hier bovenal is de plaats voor een waar heldendom. Wel mag ook in het dagelijksche leven dank zij buitengewonen omstandigheden, een enkele door zijn daden en zijn offers in stilte uitblinken als een held, en zijn ziel verheffen tot groote dingen; oneindig
635 grootscher nochtans is het, wanneer geheel een volk geleid en beheerscht wordt door die eene gedachte: een werktuig te zijn in de hand van een hoogere macht, goed en bloed te wagen voor recht en waarheid, en tegelijkertijd te strijden voor het bestaan van zijn volk. Dan komen de menschen elkander onwillekeurig nader, dan verdwijnt alle onderscheid der partijen, dan wijkt uit het leven al wat klein is en zelfzuchtig, dan
640 voelt een ieder in het bijzonder zijn krachten groeien, in het onmetelijke, dan is hij in staat om gedwee, ja, met vreugde, de zwaarste offers te brengen. Zulke oogenblikken zijn als een openbaring van onder gewone omstandigheden verborgen schatten van het menschelijke wezen; wij gevoelen ons oneindig meer waard, en gestaald tegen de grootste gevaren. De overtuiging, dat wij strijden voor een
645 rechtvaardige, een heilige zaak, verleent ons den stouten moed en het zekere vertrouwen in de zegepraal, die de beste waarborgen zijn voor ons slagen; zij geeft ons ook een vasten steun bij al de zware verliezen, die een wereldoorlog als deze na zich sleept. Nu reeds verneemt men tal van namen van voor het vaderland gesneuvelden; maar beklagd worden alleen de nagelaten betrekkingen, zij zelf niet. Dezen toch
650 hebben het grootste gedaan, waartoe een mensch in staat is. Zij hebben de liefde voor het vaderland met hun bloed bezegeld, en daardoor de grootheid van ware helden verkregen. Roem en innerlijke opbeuring straalt er van hun nagedachtenis uit. Ook op hen is het woord der schrift toepasselijk: Niemand heeft grooter liefde, dan wie zijn leven laat voor zijn vrienden.

Het bewustzijn dat de strijd gevoerd wordt voor een rechtvaardige zaak, is het, wat
655 aan deze worsteling van het Duitsche volk luister bijzet, haar adelt. Deutschland heeft den oorlog met gewild, hij werd het opgedrongen b). De 44 jaren, die 't rijk bestaat, waren aan den vrede alleen gewijd; elke gedachte aan veroveringen was ons vreemd. Dit jaar nog hebben wij ons onledig gehouden met dingen, die beoogden onze
660 beschaving op een hooger peil te brengen, zooals de uitnemend geslaagde tentoonstelling van den "Werkbund" en de "Bugra" bewijzen. Maar "es kann der Frömmste nicht im Frieden bleiben, wenn es dem bösen Nachbar nicht gefällt." Kwade burenen hebben wij waarachtig bij de vleet. Wij behoeven ons slechts de beweeggronden voor den geest te roepen, waardoor zij zich lieten leiden, om van de reinheid onzer zaak
665 overtuigd te zijn.

Het begin van de geheele beweging was een gemeene moord, die al spoedig het werk bleek van een breedvertakte samenzwering, waarvan de oorsprong in Servië moest gezocht worden. Zou men het euvel laten voortwoekeren, zou men den georganiseerden moord gaan stempelen als een gerechtvaardigde daad in het leven der volken? Neen, en
670 nog eens neen! Oostenrijk had niet alleen het recht, het had den plicht het onkruid ter dege uit te roeien. Maar nu kwam Rusland opdagen, het heilige Rusland, en strekte zijn beschermende hand uit over de moordenaars en hun trawanten, een taak, die wel niet zoo bijzonder hard zal gevallen zijn aan een land, in welke geschiedenis de vorstenmoord een zoo groote rol speelt, en waar men om die reden zulk een misdad
675 mogelijk niet zoo streng veroordeelt als hier te lande. Het voornaamste nochtans was, dat bij deze gelegenheid heel de wrok en haat van een volk op een lagen trap van beschaving tegen een hoogere ontwikkeling losbarstte. Van een strijd tusschen Slavendom en Germanendom is hier volstrekt geen sprake, want de Westslaven met hunne
680 vergevorderde beschaving zijn niet minder bedreigd dan wij, Duitschers. Het is een strijd tegen een half Aziatischen staat, die zich van het begrip van het panslavisme bedient, om een zoo groot mogelijk aantal volken onder zijn heerschappij te brengen.

Deze heerschappij evenwel staat gelijk met de vertrapping van het wezen en den aard der andere volken. Zij kan niet bouwen, maar enkel vernielen, zij drukt als een zware nachtmerrie op alle volkeren, die haar slachtoffers zijn geworden, zij kent geen
685 andere middelen dan die van het brutale geweld. Men behoeft slechts aan Polen en Finland te denken, aan onze volksgenooten en het weleer zoo bloeiende Dorpat! Dat is het juk, dat Rusland eerst Oostenrijk, dan ons dacht op te leggen. De strijd tegen een macht als deze staat volmaakt gelijk met dien van de Grieken tegen de Perzen, met dien van de volkeren in de middeleeuwen tegen de Hunnen en Mongolen. Het is de
690 overoude strijd van Europeesche vrijheid tegen Aziatisch despotisme. Al strijdende voor de verdediging van huis en haard strijden wij derhalve voor de beschaving tegen de barbaarschheid, voor orde en recht tegen woeste veroveringszucht. Dat Frankrijk Rusland zou bijstaan, kon met zekerheid verwacht worden; toch schijnt men daar te lande geen groot verlangen naar den oorlog te hebben gehad. Echter, al
695 die tientallen van jaren door hebben de Franschen met de gedachte aan een oorlog gespeeld, hebben zij plannen tegen ons gesmeed, hebben zij zich een roes gedronken aan het begrip "revanche" c). Waarom hebben zij het niet kunnen schikken met den vrede, niet goede vrienden met ons kunnen blijven? Waarom hebben zij zich niet kunnen verzoenen met het verlies van de provincies, die, weleer een oud Duitsch land, ons met list en geweld zijn ontrukkt, en waarvan juist thans de Duitsche aard zich op zoo verheffende wijze openbaart? Omdat door de nederlaag de Gallische ijdelheid verlet was, omdat men het "prestige" geslonken waande, speelde men met de gedachte aan een oorlog zoo lang, totdat hij bloedige ernst is geworden. Ook daar te lande ontbreekt het ten eenenmale aan een zedelijke-macht, in staat het volk in zijn geheel te
705 doordringen en innerlijk op te beuren. En nu ook nog Engeland! Wat hebben wij Engeland gedaan, dat het maar zoo dadelijk zich bij onze vijanden aansluit, en overall den haat tegen ons tracht aan te blazen? Het heele jaar door hebben wij zeer veel, misschien te veel gepraat en hooren praten over toenadering van weerskanten, over een vreedzaam samenwerken. Velen daar ginds
710 hebben zich – en het was wel oprecht gemeend ook – onze vrienden genoemd. Thans echter, in dezen ernstigen tijd, heeft nationale baatzucht in een oogwenk over al deze vriendschapsbetuigingen de zege behaald. Engeland verklaart ons den oorlog, omdat het hoopt voor zich zelf partij daarvan te trekken d). Klaarblijkelijk was Engeland van den beginne af aan besloten ons een spaak in het wiel te steken, en onze
715 inval in België verschafte slechts het voorwendsel e) – een zeer welkom voorwendsel zonder twijfel – om gemeene zaak te maken met onze tegenstanders, en wapenbroeders te worden van de kozakken. Of is er wel iemand ter wereld, is er wel iemand ook in Engeland zelf, die gelooft, dat, als het Frankrijk ware geweest, dat een inval in België gedaan had, Engeland tegen Frankrijk in het krijt zou getreden zijn? f) Men
720 was naijverig op Duitschlands grootheid, men was bevreesd, dat deze door een mogelijke overwinning nog zou toenemen. Dat was de eenige drijfveer. En nu ging men aan het uitrekenen, dat het wel zoo doelmatig zou wezen, zich dadelijk aan de zijde van Duitschlands vijanden te scharen, in plaats van te wachten, en later het zegevierende Duitschland een beentje te lichten. Dat men zich zoodoende aan de zijde
725 schaarde van de barbaarschheid tegen de beschaving, van het onrecht tegen het recht, dat men als volk van Germaanschen bloede een ander Germaansch volk, kampend voor zijn zelfbehoud, in den rug zou vallen, dat alles telde niet mee, toen men aan het uitrekenen was van zijn eigen voordeel. Dat is de moraal of liever de on-moraal van een volk van kramers. Zulk een volk gaat het profijt boven alles. Eer, recht en
730 geweten, wat geeft het, wat kan men ervoor koopen? g) Het is te hopen, dat onze Duitsche wapenen aan de Engelschen het bewijs zullen leveren, dat zij geheel buiten den waard gerekend hebben. Voorshands zij alleen op het hemelsbreede verschil gewezen tusschen de moreele krachten, die den stoot gaven bij genen en bij ons. Ginds eigenbaat, nijd, berekening, hier het bewustzijn van te strijden voor de
735 heiligste goederen, voor het zelfbehoud van het eigen volk, voor recht en goede zede. Wij, Duitschers, hebben verleden jaar de herinnering aan de vrijheidsoorlogen op feestelijke wijze gevierd. Destijds konden wij nog niet vermoeden, dat wij ons zoo spoedig voor de proef zouden gesteld zien, ons onzen voorvaderen waardig te toonen. Thans is die tijd gekomen, thans is de eisch, pal te staan voor wat onze vaderen
740 gedurende tweemaal duizend jaren met moeite hebben verkregen. In dit oogenblik hangt van ons alles af: wij moeten overwinnen, ter dege overwinnen, of ten gaan. Deze worstelstrijd voor het bestaan van ons volk is echter meteen een strijd voor geheel de menschheid, veer het betere ik en de ziel van haar leven; want aan ons is als aan geen ander volk door de Voorzienigheid de zorg voor het innerlijke, voor de
745 eigenwaarde van het menschelijke bestaan toevertrouwd. Als menschen van gemoed hebben wij getracht naar een uit de ziel spruitende innigheid in den godsdienst door alle kerkelijke richtingen heen, naar grondigheid in onze wetenschap, en in onze opvoeding

naar de kweeking van zelfstandige karakters. In al ons werk heeft onze ziel haar deel gehad. Dat werk is groot geworden, omdat het gansch en al ons deel was, en niet louter winstbejag. Dat zijn alles goedoren, die de menschheid niet ontberen kan; hun verlies zou haar leven en streven van allen zin ontblooten. Dus strijden wij niet alleen voor ons zelf, wij strijden ook voor de toekomst van het menschelijke geslacht. Behalve deze verheven doeleinden is er ten slotte nog iets, dat van oudsher voor het Duitsche oor den besten klank had: de trouw. Wij blijven trouw aan het woord, dat wij onzen bondgenoot gegeven hebben, trouw tot aan het einde, en houden meteen onze eer onbevlekt. Eer en trouw, dat zijn de steunpilaren van den Duitschen aard. Het zijn dus goede geesten, die den Duitschen soldaat op het slagveld begeleiden. Hij tijgt ten strijde met het fiere en blijde besef, dat hij in den dienst staat van een rechtvaardige zaak. De lof, die sedert duizenden van" jaren opstijgt ter eere van die mannen, die hun vaderland in een rechtvaardige zaak verdedigden, is ook op hem toepasselijk. In zijn overtuiging zal zich alles vereenigen en onscheidbaar samenvoegen, wat hem verheven en heilig is. Geheel zijn kracht, geheel zijn aard is geconcentreerd op dat eene doel: de redding van zijn vaderland. Deze overtuiging is voor hem een bron van een offervaardigheid zonder grenzen, van een bovenmatige kracht, maar ook van een onbuigzamen wil van te overwinnen. En in dit teeken moet hij overwinnen, zal hij overwinnen.

a.) Hier in Holland is ieder vol bewondering voor den geest van vaderlandsliefde en offervaardigheid die in Duitschland heerscht, voor de eensgezindheid en moed en de onwrikbaar vaste overtuiging in de eindelijke overwinning, die er heerschen. Daaraan is zeker in dit blad – in tal van geplaatste correspondenties – alle hulde gebracht. En de achting, die voor zoovele eigenschappen van het Duitsche volk gevoeld wordt, is er door versterkt. Maar in Frankrijk, in België gelooft men – dat weten wij – ook voor een rechtvaardige zaak te vechten. Er zal wel geen Duitscher zijn, die beweert dat een dezer landen die oorlogsramp gewild heeft! In die landen weet men, dat men een sterkeren, talrijker, beter georganiseerden vijand tegenover zich heeft. Ook in Frankrijk zijn de geestdrift, de kalme vastberadenheid, de offervaardigheid om het bloed voor het inderdaad zeer ernstig bedreigde en door vreemde krijgers overstroomde vaderland te storten, groot. Ook Engeland is vast overtuigd voor het recht van kleine staten, voor de handhaving van internationale tractaten – heeft prof. Eucken het snerpens woord van Lloyd George gelezen? – op te komen. Moeten wij nu, als neutraal land, uit al deze landen beschouwingen plaatsnemen over den goeden en offervaardigen geest die daar heerscht? *Wij hebben haast uitsluitend uit Duitschland brieven, daarover ontvangen en geplaatst.*

b.) Het, is thans de tijd nog niet te zeggen welke zijde de meeste schuld heeft aan dezen onzinnigen en redeloozen oorlog, waarin een strijd, ontzettender en bloediger dan onze wereld ooit gekend heeft, wordt gevoerd, zonder dat er eenige redelijke aanleiding voor was. Niet waar: Duitschland, dat den oorlog niet wilde, heeft den oorlog verklaard, omdat Rusland mobiliseerde, en Rusland, dat den oorlog niet wilde, mobiliseerde, omdat het zooveel langer tijd dan anderen noodig had om gevechtsklaar te zijn en een algemeene oorlog mogelijk was, indien eens Oostenrijk den door dit rijk dan toch gewenschten – wij nemen aan: om billijke en verklaarbare redenen gewenschten – krijg met den nauw met Rusland verbonden Slavischen staat Servië begonnen was. Eerlijk gezegd, gelooven wij aan de mogelijkheid, dat geen der groote Europeesche staten den oorlog gewenscht heeft. Doch dit mogen wij wel zeggen: tot den gevaarlijken toestand in Europa van zwaar bewapende staten en legers, die wantrouwend tegenover elkaar stonden en elk oogenblik, uit vrees aangevallen te worden, zelf zouden kunnen aanvallen, tot dien toestand heeft, naar de meening van velen in Holland, de zwaarst en sterkst bewapende staat van Europa, de leider van den oudsten der voor den vrede zoo gevaarlijke statenbonden, zeker ook zijn deel bijgedragen.

c.) Wij gelooven niet dat dit juist is. De revanche-idee leefde bij het Fransche volk, als geheel, naar onze meening, niet meer. Zij was er niet sterker dan, om een andere meening van een chauvinistische minderheid te noemen, het Pan-Germanisme in Duitschland.

d.) Kunnen onze Duitsche vrienden van ons eischen, dat wij volkomen onbewezen beschuldigingen tegen een bevriende en naburige en ons evenzeer als onze Duitsche burenen stamverwante natie publiceeren zoo vaak ons dat gevraagd wordt? Laat ons er eerlijk aan toevoegen dat wij aan die zuiver zelfzuchtige bedoelingen van Engeland niet gelooven. Natuurlijk, Engeland heeft jaren geleden een verbond met Frankrijk en Rusland gesloten, omdat het zulk een verbond in zijn (Engeland's) belang achtte. Daarom sluiten landen verbintenissen. Om dergelijke redenen zal Duitschland zich wel met het half Slavische Oostenrijk, niet het Latijnsche Italië verbonden hebben... zoo het moest ook tegen het stamverwante Engeland. Te recht of ten onrechte – dat beoordeelen wij niet – heeft Engeland voor een overheersching van Duitschland over

815 geheel West-Europa gevreesd. Vrees – gemotiveerd of ongemotiveerd – voor zulk een
Duitsche overheersching in Europa is zulk een laag motief niet. En ten slotte had
Engeland zich plechtig en schriftelijk verbonden de neutraliteit van België te
handhaven – kan men Engeland verwijten, dat het meende niet het recht te hebben zijn
woord te breken?
e.) Duitschland heeft hier in Nederland altijd veel en goede vrienden gehad en heeft
820 hier nog vele en goede vrienden. Maar hun aantal zou verdubbeld zijn, als Duitschland
dit voorwendsel niet gegeven had, wanneer het niet, uit vrees (vergeef ons het woord)
voor een aanval, de aanvaller was geworden, als Duitschland de neutraliteit van het
kleine en nu zoo deerlijk lijdende, vertrapte en gebrandschatte België geëerbiedigd
had, als het met rustige kracht had afgewacht. De Duitsche oorlogsschrijvers hebben
825 allen verkondigd, dat voor Duitschland's verdediging deze aanval noodzakelijk was.
Wij zouden wel eens willen vragen: Hoe groot, of liever: hoe klein slechts had het
leger behoeven te zijn, dat in de fortelinie van Metz den vijand rustig had kunnen
afwachten? En welk een leger zou dan, eer Rusland gemobiliseerd had, in Rusland
830 hebben kunnen dringen? Meent men dat Duitschland dus *aangevallen* niet zegevierend uit
den strijd zou zijn gekomen? Zou de sympathie van Europa en Amerika dan niet geheel
en onverdeeld aan de zijde van Duitschland zijn geweest? Geloofst iemand dat er groote
kracht zou zijn geweest in een aanval van het Fransche volk in een niet
noodzakelijken en door het volk niet gewenschten oorlog? Ja, geloofst iemand dat er
835 een algemeene oorlog zou zijn gekomen? Terwijl het wel volstrekt zeker is, dat
Engeland niet in het strijdperk zou zijn getreden. Wij hebben één ding opgemerkt:
zij, die in dezen strijd met hart en ziel met het Duitsche rijk medegevoelen,
gelooven dat het Duitsche rijk voor zelfbehoud, ook tegenover België, niet anders
handelen kon dan het gedaan heeft. Doch in de meeste neutrale landen, vooral in
840 Amerika, vormen dezen de minderheid.
f.) Wij komen hier op het volgende punt: Engeland zou niet tegen Frankrijk in het
krijt zijn getreden als Frankrijk België's neutraliteit geschonden zou hebben? Ja –
hoe is het gegaan: Engeland heeft, evenals in 1870, eerst aan Frankrijk, toen aan
Duitschland gevraagd; zult gij België's neutraliteit eerbiedigen? Zelfs als een
845 schending in het voornemen van Frankrijk had gelegen, zou na het stellen van die
vraag Frankrijk van de schending hebben moeten afzien. Door zijn "entente" oefende
Engeland groote pressie uit op Frankrijk en Frankrijk kon er niet aan denken tegen
Engeland's eisch in te gaan. Wat Engeland gedaan zou hebben indien zijn heele of
halve bondgenoot dien redelijken eisch zou afgewezen hebben? Wij weten het niet;
aangenaam voor Frankrijk zou de tegenzet niet geweest zijn. Maar wat hebben
850 dergelijke bespiegelingen over gebeurlijkheden voor nut? Zeker is het, dat Frankrijk
België's neutraliteit niet schenden wilde... en kon: Toen België bad en smeekte:
schend mijn neutraliteit, zend twee, zes, twaalf, vierentwintig regimenten over mijn
grenzen, had Frankrijk er niet één klaar. Het had waarlijk genoeg met de *verdediging*
van eigen grond te doen.
855 g.) Mogen wij zeggen, dat wij, als neutralen, verdedigingen van het Duitsche
standpunt, waarin Engeland zoo wordt aangevallen als hier gebeurt, slechts bij hooge
uitzondering, slechts als zij gedekt worden door het gezag van een man als prof.
Eucken kunnen plaatsen? Red. H.)

860 **Ontvluchte krijgsgevangenen.**

Te Winschoten arriveerden Zaterdagavond drie Belgische soldaten in burgerkleeding,
die in Duitschland krijgsgevangen waren en van daar ontvluchtten.

Uit België.

865 De textielfabrieken te Verviers hebben de werkzaamheden tot nu toe zoo goed als niet
hervat. Eveneens wordt bericht, dat van andere textielplaatsen in België van een
regelmatigen gang van zaken geen sprake kan zijn. Alleen in Verviers is men thans
 bezig met de expeditie der voor Duitschland bestemde wol.

870 **Zwitsersche Nationale Bank.**

Het bestuur der Zwitsersche Nationale Bank heeft den rentevoet voor beleeningen van 6
tot 5½ pCt. verlaagd. Het disconto bleef onveranderd op 5 pCt.